AVRASYA DEMOGRAFİSİNİN DÖNÜM NOKTASI: TÜRK DEVLETLERİ YAŞLI HAKLARI KONUSUNDA NEDEN ÖNCÜLÜK ETMELİDİR?

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Avrasya genelinde ve özellikle Türk devletlerinde, toplumlar, artan yaşam süresi ve azalan doğum oranları nedeniyle yaşlı nüfuslarında dramatik bir artış yaşamaktadır. Bu demografik dönüşüm, benzeri görülmemiş bir hız ve ölçekte gerçekleşmekte ve hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde politika yeniliği, sosyal uyum ve hakların korunmasının ilerletilmesi için acil zorluklar ve fırsatlar yaratmaktadır.

Türk Devletlerinde Demografik Dönüşüm

Dünya Bankası ve Dünya Sağlık Örgütünün (DSÖ) son verileri, Türk devletlerinde, özellikle Türkiye'de demografik değişimin hızını ve derinliğini göstermektedir. Bu verilere göre, 2025 yılında Türkiye nüfusunun %10'undan fazlası 65 yaş ve üzerinde olacak ve bu rakamın 2030 yılında %13,5'e, 2050 yılında ise %25'e ulaşması beklenmektedir. Doğum oranlarının düşmesi ve rekor düzeyde yüksek yaş ortalamasının yanı sıra, bölgesel ortaklarda da benzer yaşlanma eğilimleri ortaya çıkmaktadır. Bu gelişmeler, belirgin kırılganlıkları ortaya koyarken, Türk devletlerine yaşlı hakları ve politika reformu alanlarında kurumsal liderlik için yeni standartlar belirleme konusunda eşsiz bir fırsat da sunmaktadır[1].

Sosyo-ekonomik ve Hak Temelli Zorluklar

Türk devletleri demografik yaşlanmanın yoğunlaştığı bir dönemden geçerken, çok sayıda sosyoekonomik ve hak temelli zorluklar ön plana çıkmaktadır. Yaşlı haklarına ilişkin özel bir uluslararası sözleşme olmadan, ulusal çerçeveler parçalı ve yetersiz kalmaktadır. COVID-19 salgını, bu yasal ve sosyal yardım alanındaki eksiklikleri çarpıcı bir şekilde ortaya çıkarmıştır. Yaşlılar, daha yüksek yoksulluk oranları, sınırlı sağlık hizmetlerine erişim ve yaşa dayalı kısıtlamalarla karşı karşıya kalmış ve bu durum, hem kurumsal hem de toplumsal ortamlarda savunmasızlıklarını artırmıştır. Bu eksiklikler, bölgesel ihtiyaçlara göre uyarlanmıştır. Bununle birlikte bu durum küresel standartlarla uyumlu, entegre hak korumaları ve kapsamlı sosyal desteğin acil ihtiyacını ortaya kolmaktadır.[2].

Türk Devletleri Neden Öncülük Etmelidir?

Türk devletlerinin, "aksakal" konseyi gibi kurumlarda somutlaşan yaşlılara derin saygı duyma geleneği, yaşlıların haklarını ilerletmek için kültürel olarak özgün bir temel sunmaktadır. Bu temel, AVİMin önerdiği "Yapıcı Avrasyacılık" yaklaşımının merkezinde yer alan bölgesel gelenek, stratejik özerklik ve aktif küresel katılım arasında denge kurma kavramları ile uyumlu bir içerik taşımaktadır. Bu temel yaklaşım Türk Devletleri Teşkilatının (TDT) yönlendirici politikalarını da yavaş yavaş şekillendirmektedir. Bölgesel geleneğe dayanan ve uluslararası liderliğe yönelik politika yaklaşımları, Türk Dünyası Vizyonu 2040 ve diğer TDT stratejik belgelerinin hedeflerinde güçlü bir şekilde yansıtılmaktadır. Bu çerçeveler, kültürel mirası ön alıcı küresel katılımla harmanlayan modelleri tutarlı bir şekilde savunmaktadır.

Bu faktörler, bölgeyi sadece yaşlı hakları için yeni bir normatif çerçeveyi tanımakla kalmayıp,TDTnin 'nin yerleşik danışma yapılarını ve ortak değerlerini kullanarak bu çerçeveyi savunmak için de benzersiz bir konuma getirmektedir. TDT zirvelerinde defalarca vurgulandığı gibi, bu tür bir liderlik hem uygulanabilir hem de yaşlanan nüfuslar için gelecekteki uluslararası refah ve saygınlık standartlarını etkileme olasılığı yüksek bir imkan sunmaktadır[3].

Politika Önerileri

Bu acil gündemi ele almak için Türk Devletleri Örgütü, Türk Dünyası Vizyonu 2040'ta dile getirilen "dayanıklılık" ve "iyi yönetişim" gibi güçlü önceliklerin üzerine resmen inşa edilerek, yaşlıların hakları için birleşik bir bölgesel çerçeve oluşturmak için çalışmalıdır. Bu süreç, ulusal yasal standartların uyumlaştırılmasını, uzmanlar ve paydaşları içeren danışma organlarının oluşturulmasını ve küresel yasal boşlukları doldurmak için ilgili uluslararası kuruluşlarla koordineli bir katılımı içermelidir. Bu alanda liderlik üstlenmek, bölgesel istikrarı ve sosyal dayanıklılığı teşvik etmekle kalmayacak, aynı zamanda Türk Devletlerinin uluslararası kurumlarda hak temelli, katılımcı yönetişimin savunucuları olarak konumlarını da güçlendirecektir[4].

Politika Sinyali

Mevcut demografik durum, Türk devletlerini, yaşlı hakları konusunda koordineli eylemlerin artık bir tercih değil, stratejik bir zorunluluk haaline önemli bir dönüm noktasına getirmiştir. Türk Dünyası Vizyonu 2040 ve Türkiye'nin Ulusal Eylem Planında belirtilen hedefleri yansıtan, kültürel saygı ve iyi yönetişimi birleştiren kapsamlı bir çerçeve geliştirilmesiyle, bölge , yaşlanan nüfusun getireceği gelecekteki krizleri ve kurumsal zorlukları önleme fırsatına sahip olacaktır. Zamanında uygulamaya konulan ileriye dönük girişimler, toplumlarımızdaki nesiller arası dayanışmayı güçlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda Türk devletlerinin insani ve katılımcı yönetişim konusundaki küresel liderlerlik

yapma konumlarını da güçlendirecektir. Bu hareket tarzı, sosyal dayanıklılık, demokratik meşruiyet ve uluslararası itibar açısından da yarar sağlayarak, bölgeyi kapsayıcı politikalar geliştirmek konusundaki çalışmalarda ön saflara taşıyacaktır[5].

*Resim: *Qakazistan History*

[1] Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, Türkiye Ülke Ofisi, Yaşlılar gelişirse, ülkeler gelişir, son güncelleme tarihi 30 Eylül 2025, https://turkiye.unfpa.org/en/news/older-persons-thrive-countries-thrive ; Dünya Sağlık Örgütü, Yaşlanan EURO, 9 Şubat 2022, https://www.who.int/europe/health-topics/ageing.

[2] En ağır yükü taşıyanlar: COVID-19un Avrasya ve Orta Doğu bölgesindeki yaşlılar üzerindeki etkisi, HelpAge International, 3 Kasım 2025 tarihinde erişildi, https://www.helpage.org/silo/files/covid19-impactemesummaryenglish.pdf ; Uluslararası Af Örgütü, Neden Birleşmiş Milletler Yaşlıların Hakları Sözleşmesine ihtiyacımız var?, 3 Kasım 2025 tarihinde erişildi, https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2024/07/ACT3081892024ENGLISH.pdf.

[3] Türk Devletleri Teşkilatı Onikinci Zirvesi Gabala Deklarasyonu, 7 Ekim 2025, https://turkicstates.org/u/gabala-declaration-.pdf ; İşbirliği Alanları Detayı: Siyasi İşbirliği, Yaşlılar Konseyi (CoE), Türk Devletleri Teşkilatı, 3 Kasım 2025 tarihinde erişildi, https://www.turkicstates.org/en/areas-of-cooperation-detail/1-political-cooperation.

[4] Pelin Musabay Baki, Türk Dünyası Vizyonu □□□□□ Türk İşbirliğinin Dayanıklılığı için Bir Adım İleri, Perceptions 27, no. 1 (2022): 37 □□ ; Türk Devletleri Teşkilatı, Türk Dünyası Vizyonu 2040, 12 Kasım 2021, https://www.turkicstates.org/en/news/turkic-world-vision-2040.

[5] Türk Devletleri Teşkilatı, Türk Dünyası Vizyonu 2040, 12 Kasım 2021, https://www.turkicstates.org/en/news/turkic-world-vision-2040. ;Bakan Derya Yanık, Yaşlılık Vizyonu Belgesi ve Yaşlıların Haklarına İlişkin Ulusal Eylem Planını Açıkladı, Türkiye Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 28 Nisan 2023, https://www.aile.tr/eyhgm-en/haberler/minister-derya-yanik-announced-the-ageing-vision-document-and-the-national-action-plan-on-the-rights-of-older-persons/.

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde

tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "AVRASYA DEMOGRAFİSİNİN DÖNÜM NOKTASI: TÜRK DEVLETLERİ YAŞLI HAKLARI KONUSUNDA NEDEN ÖNCÜLÜK ETMELİDİR?." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2025 / 107. Aralık 08. Erişim Kasım 21, 2026. https://avimbulten.org/public/tr/Yorum/AVRASYA-DEMOGRAFISININ-DONUM-NOKTASI-TURK-DEVLETLERI-YASLI-HAKLARI-KONUSUNDA-NEDEN-ONCULUK-ETMELIDIR

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır